

ВОЛЫНА ГЛЫБОКАЕ

Жыве Беларусь!

Дак жа гудан! На Беларусь -- беларусы жывуць!

Янка Купала.

Free Glibokaye

Да кастрычніцкіх
угодаў

Не магу зразумець той далёкі,
той крывавы сямнаццаты год:
Незагойныя болі апёкі
І да сёння трывае народ...

Чарговы Сойм ГА БНФ «Адраджэньне»

4 лістапада ў Мінску адбыўся чарговы Сойм Грамадскага аб'яднання БНФ «Адраджэньне».

На пачатку былі разгледжаны арганізацыйныя пытанні партыі БНФ і ГА БНФ «Адраджэньне». Затым адбылася пашыраная Соймавая канферэнцыя, на якую акрамя сяброў Сойму былі запрошаны кіраўнікі структур БНФ з усёй краіны. Асноўнае пытанне, якое было разгледжана на канферэнцыі гэта «Стратэгія і тактыка БНФ у кааліцыі на прэзідэнцкіх выбарах».

Ю. Хадыка і В. Івашкевіч, намеснікі старшыні БНФ, выказалі «Прапановы да плана вылучэння адзінага кандыдата ад дэмакратычных сіл на прэзідэнцкіх выбарах». Ул. Кобец -- «Тэхналогіі перадвыбарчай кампаніі»; А. Астроўскі -- «Стратэгія нашай дзейнасці на бліжэйшы год»; І. Саверчанка -- «Крытэрыі прыдатнага для БНФ адзінага кандыдата»; старшыня БНФ Вінцук Вячорка выказаў свае меркаванні наконт «Кааліцыйнага кантэксту стратэгіі на 2001 год».

Пэрсанальна, пакуль, адзіны кандыдат не называецца. Імя яго будзе аб'яўлена пад час абвешчэння прэзідэнцкіх выбараў, дата якіх павінна быць прызначана да 27 чэрвеня 2001 года, а адбыцца яны павінны не пазней 27 верасня.

Зрэшты, выказвалася меркаванне, што да прэзідэнцкіх выбараў беларусы, магчыма, і не дойдучы, бо ўноў абраны парламент можа ўнесці змены ў Канстытуцыю, згодна якіх кіраўнік дзяржавы будзе абірацца парламентам.

Л. Шпак

Будзе забастоўка?

Па рашэнню Каардынацыйнай рады прадпрымальнікаў 23 лістапада 2000 года па ўсёй Беларусі адбудзецца агульнабеларуская забастоўка прыватных прадпрымальнікаў, якія гадлююць на рынках. Гэтая акцыя выклікана спробай увядзення рэжымам неабгрунтавана высокіх мытных пошлін і падатку на даданую вартасць на тавары, якія ўвоззяцца з Расіі Паводле падлікаў

«эканамістаў» рэжыму кожны прадпрымальнік павінен будзе плаціць 200\$ у месяц толькі мытных пошлін, не кажучы ўжо пра падаткі і іншыя паборы за працу на працу.

Гэтае свавольства рэжыму давядзецца аплочваць і пакупнікам, бо плаціць прадпрымальнікі вымушаны будучы закласці новыя «падаткі» ў кошт сваіх тавараў.

М. Самавіты

Юбілей на фоне цяжкасцей

Напярэдадні святкавання 1000-годдзя з дня заснавання Дзісны Мёрскага раёна тут увялі новую АТС на 240 тэлефонных нумароў.

Амаль адначасова спыніла работу паромная пераправа праз заходнюю Дзвіну -- лопнуў жалезны трос. Цяпер, каб пераправіцца праз раку, людзі наймаюць лодкі,

а вадзіцелі едуць аж на Полацк.

Няма парадку і ў адзіным у Дзісне кафе «Дзвіна» -- там працякае дах. Па гэтай прычыне прыйшлося адключыць электрычнасць. Не працуе каналізацыя. Дарэчы, яшчэ з вясны ў Мёрах не ходзіць гарадскі транспарт -- з фінансамі цяжка.

У. Шытаў

Выдаецца са снежня 1994 года.
№25 (57), лістапад, 2000 года.
Кошт па дамове

45 маладых педагогаў, якія скончылі ВНУ сёлета, не прыехалі на месца сваёй працы ў Гомельскую вобласць.

Працаўнікі калгаса «Дружба» Пастаўскага раёна атрымалі сёлета з кожнага гектара ўраджайнасць зерневых 40 цэнтнераў.

Ад 10 да 15 тысяч чалавек прынялі ўдзел у шэсці апазіцый «Марш свабоды» - 2000», якое адбылося ў Мінску 1 кастрычніка.

Камітэт па міжнародных справах Сената ЗША зацвердзіў 8 верасня кандыдатуру Майкла Козака на пасад пасла Злучаных Штатаў у Беларусі. Дагэтуль ён прадстаўляў ЗША на Кубе. 21 кастрычніка новы пасол пачне працаваць у Беларусі.

На 1 студзеня 2000 года колькасць паджылых людзей старэй 60 год у Беларусі перавысіла колькасць дзяцей ва ўзросце да 15 год.

У міністэрстве замежных спраў Францыі заявілі, што ў сувязі з перамогай на выбарах у Югаславіі Каштуніцы краіны Еўрапейскага Саюза павінны адмяніць эканамічныя санкцыі супраць Югаславіі.

Ірак больш не будзе выкарыстоўваць амерыканскі долар у камерцыйных пагадненнях.

Замарожанае цела дагістарычнага чалавека, якое знайшлі 10 год назад у ледніку ў Італіі, будзе размарожана з мэтай даследавання. Цела, ўзрост якога каля 5300 год, было адшукана на вышыні больш 3 тысяч метраў над узроўнем мора.

За 9 сёлетніх месяцаў беларусы спажылі гарэлкі на 21% меней, чым летась: па 15 бутэлек на кожнага. А вось віна і піва сталі піць болей -- на 25% і на 6% адпаведна.

З 1.XI. 2000 г. павялічыліся пенсіі. Мінімальная ўзрасла на 13,6% і складала трохі больш за 19 тысяч рублёў. Максімальная пенсія -- прыблізілася да 50 тысяч рублёў.

У Докшыцкім раёне размешчаны біясферны заказнік, некалькі гідралагічных і батанічных заказнікаў рэспубліканскага і абласнога значэння.

Чым мы дыхаем?

Мо таму і няма тут буйных заводаў. І ўсё ж пагрозу атмасферы складаюць як аўтамабілі, так і кашальні.

З пачаткам ацяпляльнага сезона іх працуе ў раёне

ажно 90. Часопіс «За рулём» прыводзіць такія лічбы: у карбюратарным рухавіку поўнаасцю згарае толькі 45% паліва, у дызельным -- і таго менш. Выкінутыя ў паветра

за год 5385 тон шкодных аксідаў, вугляродаў і окіслаў азоту, якімі мы дыхаем, гэта вынік «калэснай» цывілізацыі

У. Шык

Жыві і памятай

Вядомы майстар-мастак, сябар суполкі «Пагоня» Алесь Цыркуноў прамяняў шумны Мінск на ціхую вёсачку Чэхі, якая зацёрлася на стыку Пастаўскага і Мядзельскага раёнаў. Нават тут ён знайшоў славетасці -- магілу патрыёта Беларусі і Польшчы мінулага стагоддзя Фларыяна Даноўскага. Гісторыкам і краязнаўцам гэта імя адразу нагадвае яго муж-

нага сябра Кастуся Каліноўскага. Даноўскі двойчы ўдзельнічаў у паўстаннях супраць царскага самадзяржаўя, за што трапіў у ссылку. У 1902 годзе ён быў пахаваны ў маляўнічым куточку ля вёсачкі Чэхі. Алесь Цыркуноў шукае сродкі, каб акультурыць месца ля магілы і годна ўшанаваць справы патрыёта.

У. Шык

Фота Ул. Скрабатуна

З печы -- на прылавак

Побач з прахадной Шаркоўшчынскага хлебазавода адчыніўся гандлёвы павільён «Гарачы хлеб». Некалькі разоў на дзень усе жадаючыя могуць набыць тут цёплыя боханы і булкі, кандытарскія вырабы. Акрамя хлебабулачных вырабаў у продажы ёсць свежыя мяса-каўбасныя. Дырэкцыя хлебазавода спадзяецца, што ў калектыве стане меней злодзеяў.

«Мы -- не рабы»

Нядаўна члены Свабоднага прафсаюза Полацкага вытворчага аб'яднання «Шкловалакно» правялі двухгадзінны пікет ля прахадной свайго завода.

Незадаволенасць у актывістаў прафсаюза выклікала кампанія па заключэнні кантрактаў.

-- Гэты працэс нельга назваць добраахвотным, -- паведамілі пікетчыкі, -- бо работнікам недвухсэнсоўна даюць зразумець, што ўсе, хто не аформіць кантракт, будуць звольнены.

Героі кнігі побач

Прэзентацыя кнігі гісторыка-дакументальных нарысаў «Ваколіцы Парыжа. Невядомыя старонкі гісторыі Пастаўскага Паазер'я» адбылася 24 верасня ў Паставах.

Гэта трэцяя па ліку работа гісторыка І. Зямчонка з Варапаева. У кнізе на багатым матэрыяле даследуецца мінулае мясцовасці, паказаны канкрэтныя лёсы людзей, вядомых землякоў.

Кніга выдана ў Гродна пры падтрымцы аб'яднання «Ратуша» і пастаўскага прадпрымальніка А. Чалея.

Жарты выліваюцца ў капейку

Услед за Віцебскам хваля тэлефонных «тэрарыстычных» пагроз абрушылася на Полацк. Апошні раз не ўстаноўлены мужчына патэлефанаваў у гарадзкі міліцыі і паведаміў, што праз 20 хвілін будзе ўзарваны Дом гандлю.

Дзве гадзіны пошукаў выніку не далі -- «бомбы» не было. Раней падобным чынам выбуховыя прадметы шукалі ў школах, лазні, на аўтавакзале, швейным аб'яднанні «Мона». На след «жартаўнікоў» міліцыя пакуль не напала, а вось грошай на ўсе гэтыя работы пайшло шмат. Грошы, між іншым, з кішэняў падаткаплацельшчыкаў, нашы з вамі грошы.

Курс нааўнага долара
на «чорным рынку» ў
Глыбокім

1100

Рэгіянальны экспрэс

А маглі б жыць

Першы кастрычнікі сонечны тыдзень стаў чорным для трох сямей, што жывуць на Пастаўшчыне.

Маці 19-гадовага хлопца з Пастаў чула, як нехта зваліўся са страхі пціпаваў-хоўкі па вуліцы Станкевіча. Як высветлілася, гэта быў яе сын. Студэнт тэхнікума загуглаў са сваімі сябрамі і спазніўся на аўтобус. Спу-

жаўшыся бацькоў спрабаваў пераначаваць на мансардзе, дзе стаяў ложак, але ў прыцемку сарваўся з вышыні і забіўся. 18-гадовы Алёша Я. з Варапасава быў смяротна траўміраваны начным цягніком. Праз суткі, у ноч з 8 на 9 кастрычніка, пад цягнік Лынтупы -- Віцебск трапіў 30-гадовы мужчына, выра-таваць якога не ўдалося.

Слізкая зладзейская дарожка

Двойчы сёлета суд Мёрскага раёна разбіраўся з выхадкамі студэнта Віцебскага мастацкага вучылішча Аляксандра Д.

Гэты хлопец, знаходзячыся ў акадэмічным водпуску, абакраў падвыпітага мужчыну. На першы раз яго пашкадавалі і далі паўтара гадзін пазбаўлення волі з адтэрміноўкай прыгавора. Але ўжо праз тыдзень пасля суда Аляксандр з сябрам у вёсцы

Дворышча ўкралі алюмініевы плот і мяшок пустых трохлітровікаў. Зараз хлопцу, які рос без бацькі, прыйдзеца адбываць тры гады ў ПК узмоцненага рэжыму.

Сёлета на заметку міліцыі трапілі яшчэ 48 падлеткаў-парушальнікаў і 14 недобрадзейных сем'яў. Суд разгледзіць яшчэ 6 спраў аб пазбаўленні бацькоўскіх правоў.

У. Шык

Праца без аптымізму

У прамысловых прадпрыемстваў, як і ў людзей, у жыцці бываюць і светлыя, і чорныя палосы. Пяць год таму назад пагроза банкруцтва ўжо нависала над Глыбоцкім кансервавым заводам.

Сёлета ў час нарыхтовак і сезона пераапрацоўкі калектыў з 350 работнікаў зноў на мяжы гібелі. Буйнейшае некалі прадпрыемства не мае грошы, каб заплаціць пастаўшчыкам. Закупленых 400 тон зялёнага гарошку і яблыкаў хопіць ненадоўга. Недзе ўзяць крэдыт на закупку гародніны і грыбоў. Не завершаны мантаж халадзільніка ёмістасцю 500 тон.

-- Што будзе далей з заводам, не хочацца нават думаць, -- сказаў пры сустрэчы намеснік дырэктара па камерцыйных пытаннях У. Крываротаў. -- Гадзі два назад прадукцыя Глыбоцкага кансервавага завода нядарэмна ішла ў Глыб Рэсіі, разлікі былі ў тэрмін. Але ўжо тады разумныя людзі папярэджвалі, што нават на аддаленым паўночным рынку з нашымі слоікамі і тарай будзе складана. Як у валу глядзелі -- так і адбылося.

Ужо сёлета замест глыбоцкай прадукцыі у Расію

прыйшла больш танная, у сучаснай прыгожай упакоўцы прадукцыя з Італіі. Шматлікія курсы валют, абавязковы продаж часткі валюты дзяржаве зрабілі дзейнасць Глыбоцкага завода беспрыбыткавай і бесперспектыўнай. Завод пастаўлены на калені і нават не мае сродкаў, каб закупіць магут для кацельні дзіцячага сада. Дзеці, вядома ж, не дадуць гібець мясцовыя ўлады, а хто дапаможа заводу?

Хто, наогул, дапаможа «Віцебскахарчпраму»?

Не ў лепшым становішчы і Глыбоцкі мясакамбінат. Толькі ў першым паўгоддзі страты вядучых прадпрыемстваў -- камбіормавага і малочна-кансервавага камбінатаў -- склалі адпаведна 114,3 і 54,7 млн. рублёў.

Ні працоўныя, ні адміністрацыя, звязаная па руках і нагах загадамі ды дэкрэтамі, у тым не вінавата. Эканамічная палітыка, якую праводзіць урад, разбурае і нішчыць не толькі прадпрыемствы, заводы і калгасы, але і веру людзей у будучыню, у магчымасць жыць з аптымізмам і мець перспектыву.

У. Шык

Памяць аб воінах-земляках

У канцы лета ў Глыбоцкім парку Перамогі быў урачыста адкрыты помнік тым, хто загінуў у Афганістане і ўдзельнічаў у лакальных канфліктах у мірны час.

У розных частках свету ў баявых дзеяннях удзельнічалі 108 воінаў-глыбчан. Пяцёра ваеннаслужачых з горада і раёна не вярнуліся дадому з Афганістана.

Скульптурная кампазіцыя на берагу возера ўяўляе са-

бой двухметровую бронзавую фігуру дэсантніка з аўтаматам, які стаіць сярод валуноў, дзе прарастае пужлівая кветка -- чорны шюльпан. Менавіта такую назву меў самалёт, які ў 80-ыя гады дастаўляў з Афганістана цяжкія дамавіны з загінуўшымі.

Над манументам працаваў Аляксандр Козел і малады беларускі скульптар, былы афганец Уладзімір Жбанаў

У. Шык

Дэндрасад сярод лясной пушчы

Нядаўна сярод мясцовай пушчы ва ўрочышчы Вольшчына работнікі Галубіцкага лясніцтва, што ў Глыбоцкім раёне, заклалі дэндрасад. Да таго ж сёлета супрацоўнікі лясніцтва ўзялі пад сваю апеку яшчэ 500 гектараў лясоў, якія перадалі ім гаспадаркі раёна і якія патрабуюць дадатковай рэканструкцыі, ачысткі і новых пасадак. Да слова, майстар-лесаруб Аляксандр Смяхоўскі годна прадставіў нашу краіну на спаборніцтвах у Нарвегіі.

У. Шайкоў

Пакатаўся на трактары першы і апошні раз

Суботнім восеньскім адвечоркам вучань сёмага класа Суражскай СШ (Віцебшчына) вырашыў пакатацца на трактары. Ля вёс-

кі Аўтунекава Віцебскага раёна адбылася аварыя. Не меўшы навыкаў кіравання, ужо на трэцім кіламетры падлетак на МТЗ-80 з прычэпам з'ехаў у кювет і перакруціўся. Хлопчык на хаду вываліўся з кабіны і апынуўся пад трактарам. Выратаваць яго не змаглі.

Свая зямля не падвядзе

Яшчэ 28-мю гектарамі зямлі папоўнілася фермерская гаспадарка «Зарэчча», у якой працуюць бацька і сын Лінічы. Зямля выдзелена рашэннем Пастаўскага райвыканкама.

Агульная плошча гаспадаркі Лінічаў -- 121 гектар. Нядаўна распачата будаўніцтва фермы на 30 галоў.

У вёсцы Бараўкі былы старшы майстар СПТВ Мікалай Лініч пасяліўся спачатку як дачнік. Але так прыгледзіў і ўпадабаў гэтыя мясціны, што ў 1993 годзе на

атрыманы 49-ці гектарах зямлі заклаў тут сваю гаспадарку. Зараз бацька з сынам займаюцца зерневымі культурамі, пабудавалі свой млын, склады, зернесушылку, дапамагаюць выжываць мясцовым пенсіянерам. На жаль, такіх моцных фермерскіх гаспадарак, як у Лінічаў, на Пастаўшчыне няма. Па розных прычынах 20 фермераў адмовіліся ад пачатай справы, а па Беларусі за дзесяць апошніх гадоў сваю справу на зямлі пакінула 1700 чалавек.

У. Шытаў

Фота Ул. Скрабатуна

Дзевяткі ў дзённіках

Бацькі многіх вучняў Суклінскай СШ, што ў Глыбоцкім раёне, ужо не здзіўляюцца, бачачы ў дзённіках васьмёркі, дзевяткі і дзесяткі. Нават школа ў глыбінцы, дзе займаецца 113 вучняў, пайшла сёлета на эксперымент па апрацацы ацэнкаў ведаў па дзесяцібальнай сістэме. Школу выбралі не выпадкова. Настаўнікі, якія тут

працуюць, у большасці маладыя, ініцыятыўныя, прафесійна падрыхтаваныя. На паглыбленым узроўні тут вывучаюць англійскую мову, на павышаным -- матэматыку і гісторыю. Школьны будынак тройчы рэканструяваўся і зараз уяўляе сабой утульны дом з класамі сучаснага ўзроўню. За падрыхтоўку вучэбнай базы і за арганізацыю гарачага харчавання Суклінскую СШ ўзнагародзілі двума першымі раённымі прэміямі.

Спыняецца транспарт

У пачатку кастрычніка ў многіх раёнах Віцебшчыны не хадзіў гарадскі транспарт. Нават міжгараднія рэйсы былі адменены. Прычына адна -- адсутнасць паліва. Праўда, сітуацыя праз два-тры дні палепшылася, бо на «носе» былі выбары. Дарэчы, на падвозку выбаршчыкаў на выбарчыя ўчасткі бензіну хапала. Каб хоць неяк падахвоціць людзей ісці галасаваць, у Наваполацку ўключылі ацяпленне. Пасля выбараў «ільготу» гэту адмянілі, а ў два-

цатых чыслах зноў стаў транспарт. Яно і зразумела, 29-га -- адбыўся другі тур выбараў, быў патрэбен бензін... Усё, што адбываецца ў апошнія гады ў сельскай гаспадарцы, эканоміцы краіны наогул, напамінае плывуча, які, патанаючы, раз-пораз вынырвае, хапае паветра і, як сякера, зноў ідзе на дно. Прыйдзе час, калі над нашай эканамікай-тапельцам у сённяшніх умовах пойдучы бурбалкі...

С. Яўгенаў

За тэлефон няма чым плаціць

У жніўні ў Докшыцкім раёне за няўплату ад тэлефоннай сеткі адключаны 63 абаненты.

Ужо другі год гэту крайнюю меру прыходзіцца прымяняць да 50 і больш прыватнікаў. І калі з насельніцтва яшчэ так-сяк удаецца спagnaць аплату, то з дзярж-

прадпрыемствамі адна бяда. Доўг перад сувязістамі маюць у раёне больш за 30 юрыдычных асоб, якія павінны 5 млн. 205 тыс. рублёў. Каб не выдаткі з абласнога цэнтра, ужо сёння докшыцкія сувязісты сядзелі б без заробтнай платы.

У. Шык

Правінцыйныя разборкі

Вечарам у дом галоўнага інспектара талочынскай падатковай інспекцыі ўварваўся невядомы мужчына ў масцы і пачаў біць яго цяжкім прадметам па галаве. Потым злчынца прайшоўся па цэле пацярпелага нажом і знік.

З кватэры інспектара нічога не ўзята. У канцы лета на КПП у Гарадоцкім раёне быў жорстка збіты інспектар Віцебскай мытні, які адмовіўся прапусціць груз без суправаджальных дакументаў. «Крутога» затрымалі і

ўзбудзілі крымінальную справу. Сюжэты баевікоў, якія не сходзяць з экрану тэлевізараў, не заўсёды апраўдваюць сябе ў жыцці. У большасці выпадкаў за злачынства прыходзіцца плаціць уласнай свабодай.

Рэўнасць да добра не даводзіць

Вестка аб забойстве 45-гадовага старшыні калгаса «ХХ-ты з'езд КПСС» Міхаіла Краўчанкі даляцела да самых аддаленых куткоў Бешанковіцкага раёна.

У нядзельны кастрычнікі вечар каля сваёй дачы ў вёсцы Старыя Рончыцы М. Краўчанка ўступіў у бойку з 27-гадовым жывёлаводам той жа гаспадаркі. Сілы аказаліся няроўнымі: маладзейшы забіў старшыню. Супрацоўнікі міліцыі неахвотна гавораць пра здарэнне, але ўсё больш сведчанніў аб тым, што смяротная сутычка мужчын адбылася з-за рэўнасці.

Разлік на маладняк

Цяжка прыйшлося каровам нямецкай пароды, якія сваёй вагой у 700 кг. больш нагадваюць адкормленых бычкоў, у саўгасе «Азярцы» Глыбоцкага раёна. За лета многія з іх так і не набралі ні вагі, ні далі адпаведнага надой, якія пры спрыяльных умовах дасягаюць да 5 тон малака ў год. У саўгасе зараз робяць разлік на маладняк. На ферме Каміншчына стварылі чатыры групы раздою, а ўсяго статак папоўніўся амаль двума сотнямі першацёлак.

Сам сябе пакараў

Сёння на пражыццё кожны зарабляе па-свойму. Пасяліўся нядаўна ў Паставах армянін і прыдумаў, як яму здавалася, ідэальны варыянт абагачэння. У пачатку года ён на добрую суму застрахаваў у «Белдзяржстраху» сваю маёмасць на сяле. Затым з сяброўкай пераехаў у Паставы, зняў кватэру. Час ад часу наведваўся на вёску.

У адзін з прыездаў разыграў перад вяскоўцамі «спектакль»: яго абакралі. Толькі ў ходзе следства высветлілася, што хітры армянін хацеў, каб Дзяржстрах выплаціў яму 1297400 рублёў. Пасля суда камбінатар можа пазбавіцца маёмасці ці нават свабоды. Праўду кажуць: ніхто не зробіць горш, як сам сабе.

Настальгія

Няма таго, што перш было

Добра памятаю, як пасля развалу Саюза, пры кіраванні Станіслава Станіслававіча Шушкевіча, у 1994 годзе беларусы, нарэшце, займелі магчымасць вольна, без кіслароднай, камуністычнай «падушкі», дыхаць і жыць у сваёй краіне. Па радыё прайшла бясконца ідэалагічная траскатня, пра ўсё, што адбывалася ў краіне, С. Шушкевіч гаварыў шчыра, праўдзіва, прызнаючы свае памылкі. Не біў кулаком у грудзі, нічога надта не абяцаў, але мы, простыя людзі, адчулі палёгку. Колькі глыбачан змаглі адкрыць свае справы ў той час, адчуць сябе гаспадарамі! Іх бізнес квітнеў тады, а не на ладан дыхаў. Залатыя рэчы скуплялі не баючыся. Чым не зручна: няма ў мяне, да прыкладу, грошай, але ёсць пару зала-

тых завушніц, якія мне за сваё жыццё не знісці. Пайшла і прадала. Праз тыдзень заробак атрымала, пайшла — сваё выкупіла. А памятаеце, як на глыбоцкай «хітрушцы», што ля кнігарні была, нікога не баючыся, стаялі хлопцы з таблічкамі на грудзях: «куплю долары, маркі, фунты»? Зарабіў потым, мазалём рубель, абмяняў на долары і паклаў на «чорны» дзень. А ўспомніце: ці ж скажы так курс долара, як сёння? Гадзі два стаяў на месцы, як укупаны. У тэлефонную трубку пры размовах не дыхаў ніхто трэці. Нікому ў галаву не прыходзіла ісці на мітынгі, пікеты. Не ішлі, бо не было патрэбы. Выдаваліся кніжкі на роднай мове. Нават робат на тэлефоннай станцыі адказваў (і да цяперашняга адказвае) на род-

най мове: «Набраны Вамі нумар не існуе». У людзей раптоўна ажыло жаданне працаваць. Хто ў 1994-ым чуў пра такія падаткі, якія сёння «прасуюць» усіх прыватнікаў? Знік страх, што заўтра не будзе чаго есці. Людзі змяніліся, бо адчулі веру ў лепшае. Не ўсе, вядома, зразумелі тую свабоду, але і сёння той-сёй выдыхае з сумам: «Каб намі Шушкевіч кіраваў усе гэтыя гады, мы б ужо і Польшчу абганалі». Каб жа... У 1994-ым мала хто ўсведамляў, што мы шырокім крокам рушылі наперад, у шчаслівае заўтра. Рушылі з разумным чалавекам, які будучы выхадцам з народа, добра ведаў, чаго хоча гэты народ і чаго заслугуе.

Падзьмуў вецер з іншага боку. Як прыніжаюць да цяперашняга С. Шушкевіча яго сённяшнія палітычныя апаненты! Прыніжаюць, не ўяўляючы, што яны брудна пад нагой гэтага чалавека не варты.

Ваша чытачка

Дзе ж ты, жаданая свабода?!

«Бітвы» за ўраджай без ахвяр не абходзяцца

Гучала, лілася музыка, траскатнэй аддавалі віншавальна-ўрачыстыя выступленні афіцыйных асоб на паказушных «Дажынках — 2000». Ніхто не казаў з вялікіх трыбун, што на момант «свята», да прыкладу, у Мёрскім раёне не было ўбрана 1660 гектараў збажыны, амаль тысяча ў Глыбоцкім раёне.

А калі палічыць па краіне,

то не да свята было хлеба-робам. У гуках «пераможных» фанфар гублялася сумная сельскагаспадарчая статыстыка — «бітва» за ўраджай не абышлася і сёлета без ахвяр. У Віцебскай вобласці загінулі чатыры хлебарабы, некалькі чалавек засталіся калекамі. Сярод двух загінуўшых і трох цяжкатраўміраваных памочнікаў камбайнёраў

зусім маладыя людзі ва ўзросце ад 15 да 24 год. Наўрад паклапоціцца дзяржава аб сем'ях загінуўшых, наўрад дапаможа хворым і расчараваным скалечаным.

Та таго ж, спецыялісты абласной інспекцыі працы адзначаюць, што сёлета зафіксавана 5 смяротных выпадкаў вяскоўцаў на працы па прычыне дрэннага стану здароўя. Агульны сёлетні лік ахвяр калгаснага ладу — дванаццаць чалавек.

У. Шайкоў

Галасы стагоддзя

Мінулы век у памяці сучаснікаў

Школа ў жыцці чалавека адыграе вельмі важную ролю не толькі таму, што дапамагае асвоіць асновы навук, але і фарміруе яго светпогляд, адносіны да жыцця, да людзей, выхоўвае маральна. Так лічыць былая настаўніца СШ №2 г. Глыбокае, зараз жыхарка Бабруйска, Тамара Мікалаеўна Лагун (у дзявоцтве Барсук)

Асаблівы ўплыў робіць пачатковая школа. У пачатковую школу я пайшла ў 1935 годзе ва ўзросце 6 год. Гэта было пры польскай уладзе. Нас шасцігодка вучылі польскай мове, бо яна была дзяржаўнай. Вучыла нас Ядвіга Персцувна, па нацыянальнасці полька. Яна не дазваляла нам размаўляць на беларускай мове нават на перапынках. У 1939 годзе з прыходам савецкай арміі да нас ў школу прыйшоў малады настаўнік Віталь Кажан, беларус. Выкладаць пачаў на беларускай мове. Вучыцца стала значна лягчэй, бо ўсё было зразумелым. Настаўнік вельмі любіў сваіх вучняў. Заўсёды ветлівы, стрыманы, цікава тлумачыў матэрыял, стараўся даць усебаковае развіццё. Памятаю, як мы ў першыню пачулі голас дыктара, музыку па радыё. У той час радыё-прыёмнік на вёсцы не было, а ў яго быў радыё-прыёмнік з навушнікамі. Мы па чарзе падыходзілі да настаўніка, і ён прыкладваў нам навушнікі. Колькі было здзіўлення і радасці адначасова!

Ён і выхаваў у нас любоў да сваёй Радзімы, да роднай мовы. Віталь Кажан хадзіў з намі на экскурсіі, чытаў вершы і творы пісьменнікаў на беларускай мове. За гэту любоў мы, ужо будучы студэнтамі ці вучнямі старэйшых класаў, паплаціліся зняволеннем і катаргай.

Праз многія гады наш любімы настаўнік, які цяпер жыве ў ЗША, знайшоў нас і прыслаў свой «голас». Прыемна, што ён памятае нас, хаця прайшло ўжо больш 60

год! Ён успамінае сваіх чатырох вучаніц. Гэта так, мы вучыліся ў яго. Барсук Лена пасля вяртання з ГУЛАГу, памерла ў сваёй роднай вёсцы Барсукі. Яе сястра Ларыса назаўсёды засталася ў Казахстане, дзе і памерла. Краснадубская Людміла жыве ў Казахстане, вельмі хворая.

А зараз мы прапануем Вашай увазе «голас» Віталія Кажана, які жыве ў ЗША.

«У верасні 1939 года, калі савецкая армія займала Заходнюю Беларусь, я вяртаўся дамоў з польскай арміі. На чыгуначнай станцыі ў Крулеўшчыне, каля Глыбокага, я атрымаў ад маладога савецкага афіцэра такую парад: «Вярнуўшыся дамоў не сядзі, а старайся адразу ўладкавацца на працу, бо інакш можа быць кепска».

Параду паслухаў і ўжо на другі тыдзень пасля звяроту я стаў настаўнікам пачатковай школы ў вёсцы Барсукі Шаркоўшчынскага раёна. Вучыць было не так проста, бо ніякіх прыладаў, падручнікаў, сшыткаў не было. Вучы на якой хочаш мове: беларускай, польскай, расейскай. Безумоўна, я пачаў вучыць на беларускай. У гэтым мне шмат дапамог вядомы аграном-навуковец Янка Пачопка, які надзяліў мяне беларускімі кніжкамі ды добрымі парадкамі.

Добры пачатак зрабіў тое, што мая школка аказалася найлепшай пачатковай у раёне. Трэба сказаць што раён школьны быў вельмі добры, бо і бацькі і іх дзеці дбалі аб школе. Пасля заканчэння гэтай школкай вучні іш-

лі ў сямігодку ў Шкуніцкае, што ў Шаркоўшчынскім раёне.

Пасля заканчэння вайны я апынуўся ў Злучаных Штатах Амерыкі. Зразумела, я веў перапіску са сваімі крэйзнымі і знаёмымі ў Беларусі. За гэту перапіску некаторыя пацярпелі ад савецкай улады, а асабліва мой родны брат, які быў звольнены з пасады галоўнага бухгалтара ў банку. Я не забываўся і пра сваіх вучняў з Барсукі. Даведваўся, што чатыры мае былыя вучаніцы, сёстры Ларыса і Лена Барсук, Тамара Барсук і Люся Краснадубская, пасля заканчэння сямігодкі паступілі ў настаўніцкае вучылішча ў Глыбоцкім. Дырэктарам гэтага вучылішча быў прысланы з Расіі малаадукаваны і малакультурны партыец, які нават забараняў ужываць беларускую мову. Гэта прывяло да паўстання падпольнай арганізацыі «Саюза Беларускіх Патрыётаў». Да гэтага саюзу належалі і мае чатыры былыя вучаніцы. Як вядома, гэты саюз КДБ раскрыла пры дапамозе сваіх шпіёнаў, да якіх адносіўся Алег Стыхоўскі, сын праваслаўнага святара, сям'я якога мне была добра вядомая.

Усіх сяброў «Саюза Беларускіх патрыётаў» судзіў Ваенны Трыбунал. Зразумела, у ім не было ні аднаго беларуса. Гэтыя малалетнія здольныя цудоўныя дзяўчынкі былі засуджаны на многія гады жаклівага камуністычнага ГУЛАГу. З гэтых маіх чатырох прыгажунь на сёння ў жывых толькі дзве.

Кароткая гісторыя гэтага здзеку над беларускай моладдзю, ды не толькі над моладдзю, органамі расейскага імперыялізму, не аднойчы наводзіць на думку: чаму расейцы забываліся пра той кавалак сваёй гісторыі, калі татараманголы здэкаваліся над імі?»

Будаўнікі застаюцца без працы

Да сёлетняга года сярод пятнаццаці структурных падраздзяленняў трэста «Полацксельбуд» адным з лепшых быў калектыв Мёрскай ПМК — 55. Але зараз аб'ём падрадных работ рэзка знізіўся, бо на вёсцы жыллё

амаль не будзецца. Да восені паспелі здаць на вясёлам пяць хат у калгасе «Новы шлях», на чарзе на здачу яшчэ чатыры аднакватэрныя дамы. 3-а адсутнасці фінансавання спынены работы па рэканструкцыі каналізацый-

най сеткі і фізкультурна-аздараўленчага комплекса ў Мёрах. Не ўдаецца завяршыць работы і на ўзвядзенні 39-кватэрнага маладзёжнага кааператыва. У цэлым па трэсце «Полацксельбуд» за 8 месяцаў бягучага года аб'ём падрадных работ склаў толькі 67,4% да ўзроўню мінулага года.

У. Ш.

Гэта лета, у адрозненне ад мінулага, было не вельмі спрыяльным для вырошчвання некаторых гароднін культур. Напрыклад, летась мне вельмі пашанцавала на агуркі, але больш — на кавуны, якіх вырасла і саспела аж 21.

Сёлета, нечакана, паспяхова завяршыўся для мяне яшчэ адзін «эксперымента». Вяснкой, перакопваючы агарод, знайшоў некалькі бульбін з

Сам сабе аграном

мінулагодняга ўраджаю, якія ўдала перазімавалі і ўжо пусціліся ў рост. Не прападаць жа дабру! Перасадзіў на новае месца. У канцы чэрвеня-пачатку ліпеня меў ранні ўраджай свежай бульбы.

І тут у мяне ўзнікла ідэя: што будзе, калі каліе бульбоўніка не выкідваць на сметнік, а пасадзіць наноў?

На карэнныках жа засталіся яшчэ дробныя, велічыней з гарошыну, бульбінкі.

Так і зрабіў. Закапаў, паліў вадой. Каліе прыжылося, бо лета было вільготнае.

Здзіўленню майму не было канца, калі ў пачатку верасня, адкапаўшы некалькі такіх кустоў, сабраў з кожнага не менш дзясятка ладных бульбін.

Т. Крук

Свята ў старажытным Полацку

Бен-Іегуда пэўны час жыў у Глыбокім, вучыўся ў Глыбоцкім ешыбоце. Ён адрады забутую старажытную мову яўрэяў -- іўрыт.

22 кастрычніка ў Полацку адбылося свята яўрэйскай кнігі, прысвечанае Бен-Іегудзе, на якое мяне запрасілі як краязнаўцу. Справа ў тым, што Бен-Іегуда -- наш зямляк. Тое, што ўбачыла на свяце, вельмі ўразіла мяне.

У Дом культуры прыйшло шмат зацікаўленых людзей. Напэўна, каб у нас праводзілася такое мерапрыемства, столькі людзей не сабралася б. Былі наладжаны выставы яўрэйскай кнігі, дзіцячых малюнкаў, можна было пакаштаваць стравы яўрэйскай кухні. Быў праведзены конкурс па яўрэйскай гісторыі.

Маленькія дзеці, вучні нядзельнай яўрэйскай школы, чыталі, спявалі, гаварылі на іўрыце так свабодна, як мае знаёмыя дарослыя людзі не размаўляюць па-беларуску. Мясцовы ансамбль «Блукуючыя зоркі» бліскача выконваў песні на іўрыце.

У нацыянальнага яўрэйскага пісьменніка Шолома

Алехейма ёсць раман «Блукуючыя зоркі». Напэўна, і Полацкі ансамбль названы так у гонар вялікага пісьменніка. Я не ведаю мовы яўрэяў, не ведаю звычай і традыцыі народа, але тое, што адбывалася на сцэне, кранула душу. Прыгожае заўсёды даходзіць да сэрца кожнага. І нельга было без хвалявання слухаць мелодычныя песні ў выкананні самадзейных артыстаў. Упершыню я ўбачыла яўрэйскія танцы ў выкананні маленькіх артыстаў з нядзельнай школы, якія былі апрануты ў нацыянальныя касцюмы.

На працягу ўсяго свята гучала імя Бен-Іегуды, сапраўднае прозвішча якога Эллізэр Перальман. Нарадзіўся ён 7 студзеня 1859 г. у мястэчку Лужкі. Бацька памёр, калі хлопчыку споўнілася 5 год. Вучыўся ў

мясцовым хедары, у 13 год сваякі адвезлі яго ў Полацкі ешыбот, потым вучыўся ў Глыбоцкім ешыбоце. Скончыўшы яго, Эллізэр Перальман едзе вучыцца ў Даўгаўпілскую гімназію.

У 1878 годзе ён едзе ў Парыж вывучаць медыцыну. У 1881-ым накіраваўся ў Палесціну. Усё сваё жыццё прысвяціў адраджэнню мёртвай мовы яўрэяў -- іўрыта. Яго сям'я ў той час была адзінай, якая размаўляла на гэтай мове.

Элізэр Перальман змог адрады мёртвую старажытную мову яўрэяў, і яна стала дзяржаўнай мовай народа Ізраіля. Раскіданыя воляй лёсу па ўсёму свету, усюды ганімыя, яўрэі змаглі вярнуцца на сваю этнічную радзіму, стварыць магутную дзяржаву.

А беларусы? Маючы сваю мілагучную, прыгожую мову, цураюцца і адракаюцца ад яе. Гэта сорамна і жаліва. Сваю дзяржаўнасць, па волі ўлад, губляем. Здрада ж мове -- гэта здрада памяці продкаў.

Ада РАЙЧОНАК, в. Германавічы, Шаркоўшчынскі раён.

Блізкая гісторыя

Грамадскае аб'яднанне «Дыяруш» пры ўдзеле Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны, Таварыства беларускай школы і Згуртавання беларускай Шляхты абвешчае конкурс «Мой радавод: Лёс сям'і ў XX стагоддзі».

У конкурсе могуць браць удзел вучні сярэдніх навучальных устаноў (пачынаючы з 7 класа): ліцэяў, гімназій, а таксама навучэнцы каледжаў, ПТВ, тэхнікумаў.

Форма конкурснай працы адвольная: сачыненне, эсэ, інтэрв'ю, калаж з фотаздымкаў, фільм і інш. Калі праца не тэкставая (аўдыё-, відэа-, фотаздымкі), да яе павінна быць далучана пісьмовая частка, якая адлюстроўвае працэс даследавання альбо заключае каментар да крыніцаў.

Працу пажадана пісаць на беларускай мове, яе можна выконваць індывідуальна альбо групай, самастойна альбо з дапамогай куратара.

Работа можа быць надрукавана, набрана на камп'ютэры альбо напісана ад рукі. Галоўнае, каб яна была выканана ахайна. Абавязкова трэба аформіць тытульны аркуш і запоўніць анкету ўдзельніка -- указаць каардынаты, назву працы, прозвішча, імя і каардынаты кіраўніка, калі ён ёсць.

Працу трэба дасылаць у адным асобніку да 1 мая 2001 г. (дата вызначэцца па паштовым штэмпелі) на адрас: «Блізкая гісторыя».

а/с 128, 220064, Мінск

Вынікі конкурсу будуць абвешчаны 8 ліпеня 2001 г. Усе ўдзельнікі атрымаюць памятныя прызы і дыпламы, пераможцы -- узнагароды. Найбольш актыўныя куратары прац таксама будуць адзначаны.

У складзе журы літаратар і гісторык Ул. Арлоў, гісторык культуры В. Арэшка, літаратар і перакладчык Л. Баршчэўскі, гісторык А. Трусаў і іншыя вядомыя дзеячы краіны.

Усю патрэбную інфармацыю, парад і брашуру, у якой падрабязна выкладзены ўмовы конкурсу, можна атрымаць ад сакратара конкурсу Ірыны Коваль (па тэлефоне (8-017) 227-51-09, па пошце: «Блізкая гісторыя», а/с 128, 220064, г. Мінск).

Жаэлем пачакай!

Навінкі з кніжнай паліцы

EUGENIUSZ ZABIELLO, «BEREZWECZ w służbie Boga i w mocy demonów», Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej. Oddział w Bydgoszczy, 2000.

Кляштар. У кнізе 55 ілюстрацый. На апошняй -- касцёл Уваскрэшэння Панскага ў Беластоку, пабудаваны нядаўна ад боку ўезду з Варшавы. Гэты храм узведзены па аналогіі з Беразвецкай святыняй.

Факты, выкладзеныя ў кнізе, з большага вядомыя мясцовым краязнаўцам і гісторыкам. Аднак, шмат і новых тэм, якія не ўзнімаліся ў гісторыка-краязнаўчай літаратуры апошнімі дзесяцігоддзямі. Сярод іх «Льняная доследная станцыя ў Беразвеччы», «КАП* у Беразвеччы», «Савецкая акупацыя ў 1939-41 гг.»

Апошняя тэма займае ледзь не траціну аб'ёму кнігі. Паведамляе яна аб трагічным

лёсе вязняў, якія былі ў турме НКВД № 28, што размяшчалася ў былым Беразвецкім базальянскім кляштары. Большасць з іх загінула на Дарозе Смерці Беразвечча - Ула пад час турэмнай эвакуацыі, звязанай з пачаткам другой Сусветнай вайны. Грунтоўна распрацавана і тэма «Нямецкая акупацыя 1941 - 44 гг.»

Кніга Я. Забелы «Беразвечча ў службе Бога і ў моцы дэманаў» -- значны ўнёсак у гісторыю нашага горада. Шкада, што такую цікавую кнігу немагчыма набыць у нашай у кнігарні. Аматыры могуць азнаёміцца з ёй ў Глыбоцкім гісторыка-этнаграфічным музеі.

Ул. Скрабатун

* КАП - Корпус Ахоны Паміжсёма

Глыбоцкаму аддзяленню Беларускага Хельсінскага Камітэта па правах чалавека для працы ў грамадскай прыёмнай патрэбны юрыст з вышэйшай (сярэдне-спецыяльнай) адукацыяй. Звяртацца па тэлефоне 23754 у Глыбокім.

Бесплатныя прыватныя абвесткі

Здыму ў Глыбокім адна-двухпакатную кватэру з усімі выгодамі, тэл.: 23754.

Прадаецца дом з гаспадарчымі пабудовамі, надорага ў в. Міхайлаўка (прыгарад Глыбокага). Тэл. у Глыбокім 2 35 37

Прадаецца хата ў вёсцы Завараты. Ёсць студыя, сад, хлэй. Кошт па дамоў. Звяртацца на адрас: Глыбоцкі раён, 211821, п/а Дзеркаўшчына, в. Латыголь, Лупач Уладзімір Зыгфрыдавіч.

Прадаецца BMW-524 Турба-дизель, 1983 года выпуску ў добрым стане, рухавік 1990 года. Цэнтральны замок, люк, гідраўзмацняльнік руля. Расход паліва -- 7 л. на 100 км. Кошт па дамоў. Тэлефанаваць у Глыбокім 2 37 54.

Прадам або абмяняю коней на аўтамашыну «Жыгулі» Пісач на адрас: Феакіст Фядотаў, в. Дубнякі, Вароніцкі сельсавет, Полацкі раён або тэлефанаваць у Наваполацк па нумары 8-(244) 2 85 18 з 20⁰⁰ да 21⁰⁰.

Прадаецца хата ў вёсцы Саннічкі Глыбоцкага раёна (непадалёк ад в. Косарова, Празароцкі с/с). Хата знаходзіцца ў маляўнічым месцы на беразе возера. Тэлефанаваць: 3 95 28

ПАВАЖАНЫЯ ЧЫТАЧЫ!

З інфармацыяй аб парушэнні Вашых грамадзянскіх правоў Вы зможаце звярнуцца да прадстаўнікоў Беларускага Хельсінскага камітэта па правах чалавека ў Глыбокім: 2 37 54, 2 19 38; у вёсцы Заазерцы Шаркоўшчынскага р-на 2 31 11; у Паставах 2 27 58. Усе антыканстытуцыйныя факты будуць зафіксаваны, а Вы зможаце атрымаць і бясплатную юрыдычную кансультацыю і канкрэтную дапамогу.

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

ЧАС	kHz	ХВАЛІ	ЧАС	kHz	ХВАЛІ
18:00 - 19:30	7295	41	22:00 - 23:30	6105	49
	9610	31		9535,5 - 750	31
	11725	25		11865	25
	15565	19	06:00-07:00	6065	49
				7295	41
				9635, - 750	31

RADIO FREE EUROPE
RADIO LIBERTY

І такое бывае

Бабры-диверсанты

27 кастрычніка ў некастрычных вёсках калгаса «Ільіча» Шаркоўшчынскага раёна якраз у час перадачы «Поле цудаў» знікла святло. Вёскі патанулі ў цемры. Усе спробы рамонтнікаў уключыць падстанцыю былі безвыніковымі. Толькі раніцой пры аглядзе лініі электраперадач была ўстаноўлена прычына. Дыверсію ажыццявілі бабры. Ладзячы запруду на рачульцы Паловіца, яны «звалілі» высокае дрэва, якое «ўляглося» на высокавольныя правады. І такое бывае.

С. Табола

Падаткаў не знізяць

Як і раней, беларусы будуць аддаваць на патрэбы дзяржавы 30% сваіх даходаў. Урадаўцы скаса паглыдаюць на Расію, дзе знізілі падатковы падатак з фізічных асоб на 13 %.

Інфляцыя -- 6% у месяц

За першыя два тыдні кастрычніка спажывецкія цэны ў краіне выраслі на 2,9%. З пачатку года цэны ў Беларусі выраслі на 83,3% (за гэты ж перыяд 1999 г. -- у 2,57 разы).

Козак прыляцеў

Новы пасол ЗША ў Беларусі Майкл Козак 20 кастрычніка прыляцеў у Мінск і адразу зрабіў заяву для прэсы, у якой падкрэсліў сваю наважанасць супрацоўнічаць з дэмакратычнымі сіламі краіны.

Стварэцтва ўражанне, што наша гісторыя больш даражэйшая суседзям, чым нам самім. У гэтым зноў пераконваецца калі бачыш чарговую кніжку, прысвечаную Глыбокаму, выданую па-за межамі нашай краіны.

У Польшчы пабачыла свет кніга Яўгена Забелы «Беразвечча ў службе Бога і ў моцы дэманаў».

На 128 старонках мы прачытаем аб багатай і трагічнай гісторыі Беразвечча, яго славянска-базальянскага

Набывайце газету «Вольнае Глыбокае» ў кіёсках «Саюздрукі»!

В Незалежная рэгіянальная вольнае Глыбокае газета	Заснавальнік: Уладзімір Скрабатун Рэдактар: Галіна Сутула	Пасведчання аб рэгістрацыі № 1099, выдадзена Дзяржаўным камітэтам Рэспублікі Беларусь па друку 25 верасня 1998 г.	
	Набор, дызайн: Васіль Саланіна; Рэгіянальныя карэспандэнты: С. Табола, Шаркоўшчынскі р-н, тэл.: 23111; У. Шык (г. Паставы) тэл.: 22099; А. Шэлепень (г. Глыбокае) тэл. 21274	Меркаванні рэдакцыі і аўтараў могуць не супадаць. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць і падбор матэрыялаў.	Газета выходзіць два разы на месяц. Аб'ём -- друкаваны аркуш.
		Тэлефон: 2 37 54 (Галіна СУТУЛА) Адрас для донісаў: вул. Валадарскага, 67, 211800, г. Глыбокае, BELARUS.	Падпісана ў друку 12 лістапада 2000 г. у 14-40
			Наклад 1000 паасобнікаў
Юрыдычны адрас: вул. Маскоўская, 121, г. Глыбокае.			

Надрукавана ў Наваполацкай узбуйненай друкарні: г. Наваполацк, вул. Блахіна, 26

Замова 6763